

VREMEA PARANTEZELOR. SLAVKO ALMAJAN - 70

CORNEL UNGUREANU

1. LAUDATIO, LA ȘAPTEZECI DE ANI

Citesc **Laudatio S. Almăjan 70. Medalion**, volum tipărit cu ocazia aniversării septuagenarului poet. Îngrijit de Ioan Baba, apare în colecția **Lumina** a Casei de presă și editură "Libertatea" din Pancevo. Scriu despre poet Ion Diaconescu, Nicu Ciobanu, Virginia Popovici, Marioara Baba. Există și câteva grupaje (poezii, proză, eseu) ale sărbătoritului, o antologie de Ioan Baba. Și **Dedicații** semnate de Pero Zubac, Ioan Flora, Aurel Mioc, Ioan Baba. Sunt reproduse și dedicații ale lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Nicolae Dabija, Adam Puslojici. Există (fotocopie) și un articol al lui Dan Cristea din **Curierul românesc** (anul 2000) intitulat **Poezia limbajului**. Altfel, sunt citate (de Virginia Popovici) articole și volume greu de găsit. Mărturisim că n-am reușit să ne procurăm **Scurta istorie a poeziei române din Voivodina**, volumul întâi, scrisă de Florian Copcea și Ion Sârbulescu, apărută la Turnu Severin în 2002. Și nici Costa Roșu, **Dicționarul literaturii române din Voivodina**. Aveam, de demult, Radu Flora, **Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac**, apărută la Pancevo în 1971. Mai e citată în studiul doamnei Popovici și **Literatura română în țările vecine 1945-2000**, de Catinca Agache, apărută la Iași în 2005.

Nu înțeleg de ce volumul selectează cu atâtă necruțare paginile care s-au scris despre Slavko Almăjan de-a lungul vremii. Există, mai întâi, mai multe istorii ale literaturii române, de la Dumitru Micu la Marian Popa și Ion Rotaru, care i-au consacrat rânduri, pagini, paragrafe care meritau atenție. Există numeroase pagini care i-au fost dedicate chiar în revista **Lumina**, în perioada 1970 - 1990. Când scrii despre importanții scriitori români din Voivodina, e greu să treci de contribuția lui Simeon Lăzăreanu la studiul lor. De pildă, în **Lumina**, nr. 6/1985, număr dedicat poetului, semnează texte despre Slavko Almăjan Radu Enescu, Radu Flora, Mariana Dan-Mijovici, Ofelia Meza, Ion Mircea, Dan Cristea, Gheorghe Pitut, Paul Miclău, Marin Mincu, Eugen Dorcescu, Srba Ignjatovici, Lia Magdu. I-au fost dedicate pagini și în **Secolul 20**, și în **Orizont** și, cred, în aproape toate revistele din România. Mari scriitori români, de la Petre Stoica la Dorin Tudoran (cu sublinieri de valoare excepțională despre "Banatul interior" al lui Slavko Almăjan), au scris despre el. Petre Stoica va publica, în **Secolul 20**, nr. 2-3/1978, un articol entuziast (nu lipsește sintagma "mare poet") care ilustrează un tip de relație.

Scrie autorul **Arheologiei blânde**: "Prin aspect formal, poemul lui Slavko Almăjan se înfățișează prin versuri tăiate ferm și cu asprime, imprimând un ton nu o dată găfăit. (...) Poetul urmărește expresivitatea (mai întotdeauna dură și rece) în detrimentul melodicității, așa cum o făceau expresioniștii. Dincolo de aceste trăsături caracteristice ale poeziei lui Slavko Almăjan, reținem și câteva conture ale unei lumi de legendă și folclor, specifică zonei geografice în care poetul își are obârșia: Banatul iugoslav". Am remarcat, în capitole întinse din cărțile mele (**Imediata noastră apropiere II, Geografia literară a României IV, Petre Stoica și recucerirea Europei Centrale**) buna relație între poezia lui Petre Stoica și a lui Slavko Almăjan. Există simetrii șocante în scrisul

celor doi. Petre Stoica a fost fericit să-și descopere un vecin, un aliat, poate un discipol, și să folosească lângă numele lui Slavko Almăjan fericita sintagmă: "marele poet". Nu-i puțin.

Există un careu de ași al scrisului bănățean care ar merita o atenție aparte. Retragerile în spațiul arhetipal din poezia lui Vasko Popa, a lui Petre Stoica (cu a sa "arheologie blândă"), a lui Ioan Flora, a lui Slavko Almăjan sunt importante pentru înțelegerea eforturilor recuperatorii ale literaturii secolului XX. Un splendid **Vals cu lupoaica** din ultimul volum al lui Slavko Almăjan "comentează", cu iubire, literatura celor trei: "O lupoaică a ieșit în calea mea/ Maestre, vrei să dansezi, m-a întrebat/ Dansez dacă nu ți-e foame i-am zis/ Nu mi-e foame de poezii, mi-a răspuns lupoaica// Eram într-o pădure de brazi/ Undeva la marginea lumii/ Era iarnă și ninge de parcă realitatea ar fi existat// Lupoaica se apropiase tot mai mult de mine/ Încă mai miroși a poezie modernă, zise/ Încă ești o voce în pustiu/ Încă te miri cum zboară viața ca un fulger/ Dansează dacă nu vrei să te mănânc". Trimiterile la Vasko Popa, Petre Stoica, Ioan Flora sunt așezate în chenarul unor (mai) vechi poeme ale lui Slavko Almăjan, **Poarta zăpezii și Ninge odată în Banat**.

În fine, antologia lui Ioan Baba pune în paranteze nu doar numele unor Petre Stoica, Dorin Tudoran, Marin Mincu, Ion Mircea (ș.a.m.d.), ci și contribuția lui Marian Odangiu, autorul singurei monografii consacrate lui Slavko Almăjan, **Alternativa labirintului**. O carte cel puțin citabilă.

2. BIOGRAFII, BIBLIOGRAFII

Slavko Almăjan reprezintă momentul schimbării, trecerea de la poezia tradițională a Provinciei la literatura sincronizată cu scriitorii iugoslavi ai generației sale, scriam altădată. Este remarcat de Ion Miloș în **Ce-i de făcut**, text polemic important pentru proiectele tinere literaturii române din Iugoslavia. Facultatea de Filozofie la Novi Sad, redactor șef al revistei **Lumina** (primul redactor al revistei e Vasile/Vasko Popa; revista va deveni de o eficacitate culturală deosebită prin Simeon Lăzăreanu). Debut în volum cu **Pantomimă pentru o după-amiază de duminică** în 1968, moment important pentru literatura de limbă română din Banatul iugoslav. **Bărbatul în stare lichidă** (1970), romanul **Noaptea de hârtie** (1970), antologia **Din lirica iugoslavă**, antologie apărută la Albatros în 1973, definesc opțiuni literare importante, într-o literatură care trebuia să aibă în vedere un anumit public. **Liman trei** (1978) și **Labirintul rotativ** (1983) se numără printre cărțile care reorientează poezia de limbă română din Iugoslavia. E o "reorientare" cu consecințe majore pentru literatura română din Banatul iugoslav/sârb, condiționată până la el nu de relația cu momentul literar, ci de tradiția rurală a locurilor. Poetul își va valorifica imaginile în filme. **Primul sat naiv din lume** recuperează extraordinara istorie a "picturițelor" din Uzdin. De altfel, Slavko Almăjan va descoperi echivalente poemelor sale, ca ale acestei **Balade a intrării în oraș**: "Creștea în ochii mei casa și curtea/ Și bradul din curte creștea/ În risipa laudei din inima mea/Pășări veneau cu innuri solare pe aripi/ Cu amintiri de iarbă veneau/Cu cântecul lor tânăr/ Să mă atingă încercau// Și casa era plină și curtea era plină/ Și un armăsar cânta în curte la

flaut/ Visul îmi era vecin și ploaia îmi era vecină// În curtea în care creștea/Norul îmbrăca ie/ Și vântul în ied se transforma/ Precum odată în copilărie// Apoi a venit Tata și a zis/ Plecăm/ Și am plecat/ Spre trotuare mergeam/ Cum mergea spre fântână izvorul cu apă balcanică/ Am privit înapoi cum priveam adesea pe geam/ Și casa noastră era tot mai mică// Am avut doar timp să întreb Unde/ Și să mă-nspăimânt/ Eram deja departe de bradul din curte/ Și-n palmă mirosea a iarbă și-a pământ".

Constelația simbolică a universului tradițional (casa, curtea, bradul/ copacul, păsările, armăsarul/caii, iedul/mieii, fântâna, izvorul) poate fi descoperită la toți autorii importanți ai deterritorializării, de la Marin Preda la Nicolae Labiș. Înainte de a fi autorul spectacolului poetic dominat de visul eliberator, Slavko Almăjan este un scriitor al amintirii: al repetatelor întoarceri acasă. **Taina, locul, moștenitorii pâinea, gura, trupurile (umbrele)** oferă, la alt nivel, dubla natură a ființei solicitate de două lumi. **Poarta zăpezii** poate fi citată tocmai pentru a vedea cum "omul locului" optează pentru imaginile poeziei. Compus cu minuție, poemul traduce un ritual purificator – cel al trecerii "dincolo":

"Au scos cuțitul cel mare/Au aprins focul și au deschis cartea /Porcul dormea dus// E nefiresc să tăiem porcul atât de dimineață/ A spus cel ieșit din casă/ Mai bine să ne odihnim//Timpul trece cu lentila lui gigantica/ Începuse să ningă zăpada să crească/ Atunci zise unul cu pălărie/ Mai bine ar fi să plecăm la vânat// Ideea e adevărată și înspăimântătoare/ Și unul câte unul uită porcul și cuțitul / Dar nu găsiră poarta zăpezii."

Surpriza, în stilul "ghicitorilor" din **Scoarța**, arată cât de importantă a fost lecția lui Vasko Popa și ce efect a avut ea asupra poeziei tinere din Iugoslavia. Și dacă aici descoperim doar semnele vieții la țară, există poeme ca **Descoperirea fanfarei** care, în spiritul **blândeii arheologiei** al lui Petre Stoica, inventariază detaliile unei lumi magnificate de amintire. Aș cita **Descoperirea fanfarei** pentru juxtapunerea sintagmelor tipice (dar și acut bănățene, costumbriste) și el ecolog, și el tentat să vorbească în numele naturii amenințate de civilizația devastatoare. Un final chagallian trage cortina:

"Imaginea fanfarei/ În cartea amintirilor se proiectează/Mărul din grădină și cuibul său/ Peste sat zboară."

3. UN FOTOGRAFIE PIERDE PARIUL. ALTUL ÎL POATE CĂȘTIGA

Să nu trecem atât de repede peste cariera de regizor a lui Slavko Almăjan. Scriitor al Banatului sârb, el a devenit un autor bilingv: scrie fără efort în română și în sârbă. E tradus în toate "limbile Banatului", dar și în franceză, engleză, italiană, suedeză, fiindcă e un autor cu o mobilitate neobișnuită. Dacă volumele de poezie, de proză, de eseu/critică literară s-au adunat cu mare viteză, nu înseamnă că artistul imaginii nu a meditat asupra condiției celui-care-scrie în aceste vremuri ale globalizării. Depărtarea înseamnă deterritorializare și deterritorializarea e una dintre supratemele literaturii lui Slavko Almăjan. Procesul deterritorializării continuă în ultimul volum al scriitorului – o carte de excepție, **Fotografal din Ronkonkoma**. Deterritorializare, dereificare, dispariție: dincolo de ritualurile ninsorii, ale intrării (retragerii) în oraș, iată ritualurile retragerii "din fotografie": "Un fotograf din Ronkonkoma mi-a adus toamna trecută niște fotografii/ erau niște fotografii nemaipomenite/ Case frumoase piscine arbori tot felul de verdeță verdeță / Pe o fotografie se vedea Atlanticul învolburat/ Apoi curtea lui Walt Whitman / Cel care cântase omul independent// Aici undeva ești și tu îmi zise /Nu văd pe nimeni cunoscut i-am spus /...// Se uită atent la fotografie/ O întoarse pe dos o ridică către soare/ Știu bine că erai aici zise/ Chiar aici și-mi arată unde ar fi trebuit să fiu// Pe semne că ai dispărut zise într-un târziu/ Evident că te-ai reîntors în amintirile tale vechi/Lângă Dunăre lângă Cetate/ Lângă disprețuita viață".

Pentru a ține, totuși, echilibrul (de ce "disprețuita viață"?), Ioan Baba propune în cartea aniversară un șir de poze de o valoare ce nu trebuie ignorată. Bărbat frumos, Slavko Almăjan echilibrează contextele și ilustrează un fel de a fi. E un ales, poate exclama privitorul. Sau, de ce nu, cititorul.

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA FILIALA TIMISOARA CALENDARUL ANIVERSARILOR 2010 AUGUST

- 3 august 1943 s-a născut **Aurel Turcuș**
- 3 august 1943 s-a născut **Cornel Ungureanu**
- 7 august 1974 s-a născut **Valentin Mic**
- 10 august 1943 s-a născut **Ivo Muncian (Ivan Muntean)**
- 18 august 1950 s-a născut **Baltazar Waitz**
- 12 august 1946 s-a născut **Tatiana Flondor Arieșanu**
- 15 august 1942 s-a născut **Horst Fassel**
- 17 august 1949 s-a născut **Ana Pop Sârbu**
- 23 august 1938 s-a născut **Dușan Petrovici**
- 25 august 1955 s-a născut **Ilie Chelaru**
- 26 august 1946 s-a născut **Vasile Bogdan**
- 26 august 1960 s-a născut **Nicu Ciobanu**